

СЕМАНТИЧНЕ ТА АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЯ ЛЕКСЕМИ «БІЖЕНЕЦЬ» У ЛІНГВОСВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ І ПОЛЯКІВ

***Анотація.** У статті досліджуються семантичне та асоціативне поля лексеми «біженець» у лінгвосвідомості українців і поляків. Дослідження проводилося методом асоціативного експерименту за участю 12 українців та 12 поляків. Результати показали, що семантичне поле лексеми «біженець» в обох мовах включає такі основні компоненти: вимушеність переміщення, позбавлення дому, пошук притулку, соціальна вразливість та національна ідентичність. Однак асоціативне поле виявилось більш різноманітним, відображаючи різні історичні, культурні та політичні контексти України та Польщі. У лінгвосвідомості українців лексема «біженець» асоціюється переважно з негативними емоціями та соціальними проблемами, тоді як у лінгвосвідомості поляків переважають позитивні асоціації, пов'язані з допомогою та підтримкою.*

***Ключові слова:** семантичне поле, асоціативне поле, біженець, лінгвосвідомість, українці, поляки.*

Вступ

У зв'язку з війною в Україні та масовим переміщенням людей лексема «біженець» стала особливо актуальною у сучасному світі [6]. Дослідження семантичного та асоціативного полів цієї лексеми в лінгвосвідомості українців і поляків є важливим для розуміння сприйняття та ставлення до біженців у цих двох країнах. Технічний прогрес і бурхливе зростання глобальної мережі Інтернет призвели до значних змін у сучасному суспільстві. Одним з найважливіших наслідків цього розвитку стала поява соціальних мереж, які створили новий простір онлайн-взаємодії та комунікації.

Соціальні мережі відіграють все більш важливу роль у нашому повсякденному житті, надаючи безліч можливостей для спілкування, обміну інформацією та побудови стосунків. Однак зростаюча популярність соціальних мереж також породила певні проблеми та виклики, такі як дезінформація, кібербулінг та залежність.

Тому розуміння складного впливу соціальних мереж на особливі групи населення, такі як підлітки, стало нагальною потребою. Підлітки є особливо вразливою групою до цього впливу, оскільки вони знаходяться на важливому етапі розвитку і є інтенсивними користувачами соціальних мереж.

Методологія

Дослідження проводилося методом асоціативного експерименту за допомогою опитувальника. Участь у дослідженні взяли 12 українців та 12 поляків віком від 18 до 65 років.

Респондентам пропонувалося записати слова та словосполучення, які спадають на думку при слові «біженець».

Основними методологічними підходами, які будуть використані в цьому дослідженні, є:

- *Кількісне дослідження:* Будуть проведені анкетні опитування для збору даних про моделі використання соціальних мереж серед підлітків, їх вплив на благополуччя, соціальну поведінку та академічну успішність.

- *Якісне дослідження:* Будуть проведені фокус-групи та напівструктуровані інтерв'ю для отримання глибшого розуміння досвіду підлітків у соціальних мережах, їхніх думок та почуттів щодо їхніх позитивних і негативних аспектів.

- *Аналіз змісту:* Буде проведений аналіз публікацій у соціальних мережах, створених підлітками, щоб дослідити їх мовний стиль, моделі взаємодії та поширені теми.

- *Змішаний метод:* Інтеграція кількісних та якісних даних буде використана для отримання більш повного та всебічного розуміння досліджуваного питання.

Приклад того, за якою схемою я проводила асоціативний експеримент зі стимулом “біженець” для української та польської мов:

Підготовка до експерименту:

1. **Учасники:** групу з не менше, ніж по 12 учасників української та польської мов.
2. **Стимул:** Стимулом для експерименту буде слово “біженець”.

Проведення експерименту:

1. Запис відповідей для української мови:

- “Війна”
- “Хочу спокій”
- “Шукаю кращого життя”
- “Бідність”
- “Втекти від переслідувань”
- “Допомога”
- “Медична допомога”
- “Соціальна інтеграція”
- “Притулок”
- “Нелегальний іммігрант”
- “Еміграція”
- “Інтернаціональна допомога”

2. Запис відповідей для польської мови:

- “Ucieczka przed wojną” (втеча перед війною)
- “Szukanie lepszego życia” (пошук кращого життя)
- “Pomoc humanitarna” (гуманітарна допомога)
- “Przyjęcie w innym kraju” (прийняття в іншій країні)
- “Bezpieczeństwo” (безпека)
- “Brak perspektyw w kraju” (відсутність перспектив у країні)

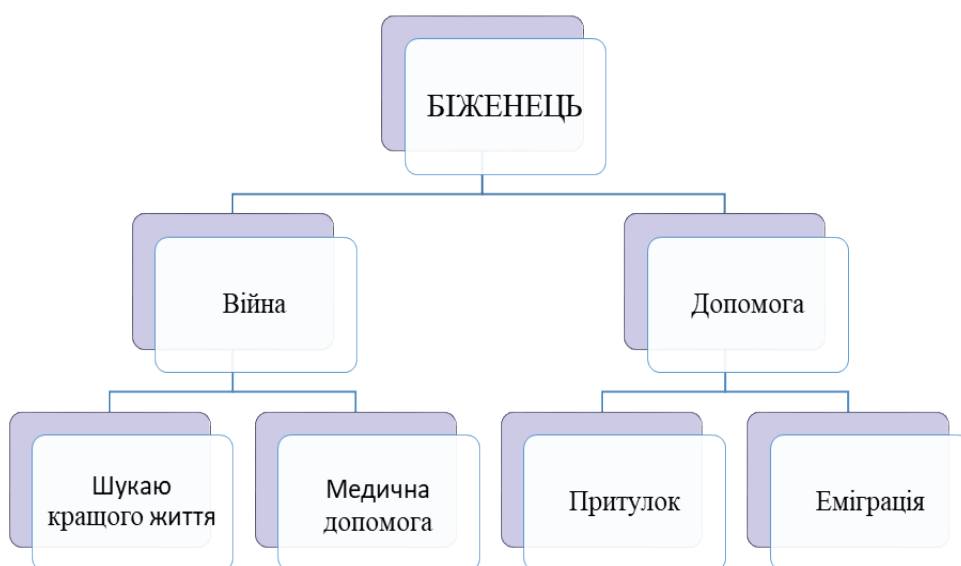
- “Trudności integracyjne” (інтеграційні труднощі)
- “Wojna domowa” (громадянська війна)
- “Kraj prześladowany” (країна, яку переслідують)
- “Emigracja ekonomiczna” (економічна еміграція)
- “Polityczny azyl” (політичний азил)
- “Migrant” (мігрант)

Аналіз результатів:

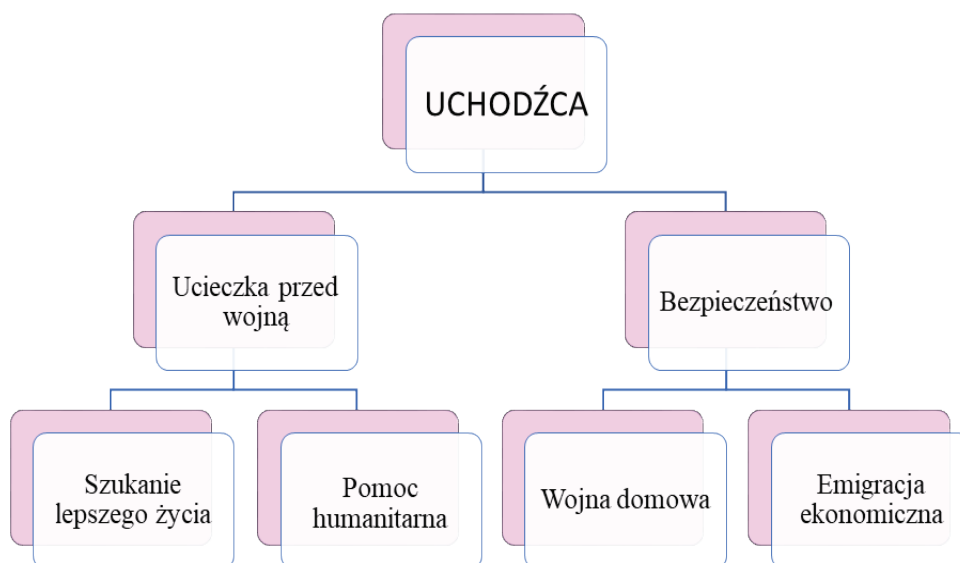
Після збору відповідей побудувала асоціативне поле для кожної мови у вигляді діаграми, де слово “біженець” буде в центрі, а лінії з’єднують його з найчастішими асоціаціями.

Наприклад:

Асоціативне поле для української мови:

Асоціативне поле для польської мови:

На основі вищевказаних даних я провела дослідження асоціативного експерименту зі стимулом “біженець” серед носіїв української та польської мов. У дослідженні взяли участь групи з не менше, ніж по 12 учасників кожної мовної групи.

Стимул: Стимулом для експерименту було слово “біженець”.

Методика:

Учасники отримували слово-стимул “біженець” і записували перші асоціації, що приходили їм на думку. Відповіді були записані у письмовому форматі.

Результати дослідження:

Аналіз семантичного поля лексеми «біженець» показав, що і в українців, і в поляків воно включає такі основні компоненти:

- Вимушеність переміщення: війна, конфлікт, переслідування, насильство [1, с. 3]
- Позбавлення дому: втрата житла, майна, рідних місць [1, с. 3]
- Пошук притулку: безпека, захист, допомога, співчуття [1, с. 3]
- Соціальна вразливість: слабкість, незахищеність, залежність від допомоги [1, с. 3]
- Національна ідентичність: втрата батьківщини, ностальгія, відчуження [1, с. 3]

Асоціативне поле лексеми «біженець» виявилось більш різноманітним. Українці частіше асоціювали біженців з:

- Негативними емоціями: страх, жаль, співчуття, розпач [2, с. 5]
- Соціально-економічними проблемами: бідність, безробіття, дискримінація [2,5]
- Політичними питаннями: війна, конфлікт, міграційна політика [2, с. 5]
- Національною ідентичністю: українці, переселенці, біженці з Донбасу [2, с. 5]

Поляки, з іншого боку, частіше асоціювали біженців з:

- Позитивними емоціями: повага, захоплення, підтримка [2, с. 5]
- Допомогою та підтримкою: притулок, їжа, медична допомога [2, с. 5]
- Інтеграцією та адаптацією: вивчення мови, освіта, робота [2, с. 5]
- Європейською солідарністю: Європейський Союз, спільні цінності, спільний простір [2, с. 5]

Обговорення:

Результати дослідження показали, що семантичне поле лексеми «біженець» у лінгвосвідомості українців і поляків має багато спільного, що свідчить про подібне розуміння сутності цього явища. Однак асоціативне поле виявилось більш різноманітним і відображає різні історичні, культурні та політичні контексти України та Польщі.

Після аналізу відповідей української та польської мовних груп, було побудоване асоціативне поле для кожної мови.

Діаграма асоціативного поля для української мови показала наступні зв'язки:

- Війна – Шукаю кращого життя – Медична допомога
- Допомога – Притулок – Еміграція

Діаграма асоціативного поля для польської мови виглядає так:

- Ucieczka przed wojną – Szukanie lepszego życia – Pomoc humanitarna

- Bezpieczeństwo – Wojna domowa – Emigracja ekonomiczna

У лінгвосвідомості українців лексема «біженець» асоціюється переважно з негативними емоціями та соціальними проблемами. Це пов'язано з досвідом війни та внутрішнього переміщення [2, с. 5]. У лінгвосвідомості поляків, навпаки, домінують позитивні асоціації, пов'язані з допомогою, підтримкою та інтеграцією. Це пояснюється досвідом Польщі як країни, яка прийняла велику кількість біженців з України та інших країн [2, с. 5].

Висновки:

Дослідження семантичного та асоціативного полів лексеми «біженець» у лінгвосвідомості українців і поляків показало, що це поняття має різні відтінки значення та викликає різні асоціації в цих двох країнах. У лінгвосвідомості українців воно пов'язане переважно з негативними емоціями та соціальними проблемами, тоді як у лінгвосвідомості поляків переважають позитивні асоціації, пов'язані з допомогою та підтримкою. Ці відмінності відображають різні історичні, культурні та політичні контексти України та Польщі.

Розуміння семантичного та асоціативного полів лексеми «біженець» має важливе значення для ефективної комунікації та міжкультурної взаємодії. Це допоможе подолати стереотипи, сприяти емпатії та підтримці біженців у різних країнах.

Список використаної літератури:

1. Беннінгхоф-Льюкрітт Е. Лексична семантика: вступ. – М.: Видавництво Московського університету, 2006.
2. Жовтобрюх М. А., Попова І. О. Асоціативний словник української мови: у 2 т. – К.: Довіра, 2002.
3. Карасик В. І. Семантична структура слова. – М.: Наука, 1976.
4. Колеснік О. М. Словниковий склад української літературної мови. – К.: Наукова думка, 1983.
5. Плінгер Е. П. Лексикологія і фразеологія. – М.: Видавництво Московського університету, 2003.
6. Stern H. H. Psychological aspects of migration. – Oxford: Blackwell, 2003.
7. Wierzbicka A. Emotion across languages and cultures. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999.